

גימפל תם

י. בשביס

אני גימפל תם. אין אני רואה את עצמי שוטה. אדרבה. אלא הבריות מכנים לי שם זה. עוד בבירב התחילו מכנים לי שם זה. שבעה שמות היו לי, כיתרו בשעתו: טיפש, שוטה, חמור, גולם בטלן ותם. השם האחרון נתלבד בי. שטותי מה היתה? נמות הייתי לשטות בי. אמרו לי: — גימפל, יודע אתה, הרבנית ילדה.

לא באתי לבירב. נתברר, שלא היו דברים מעולם. זו מניין? שכן לא היתה כרסה בין שיניה. נו, לא הסתכלתי בכרסה של הרבנית. וכי שטות היא זו? ואילו הקודגסים שחקים, גוחכים, מרקדים כנגדי וקוראים לי קריאת שמע: אל מלך, פילפל ומלח... ובמקום צמוקים, שמחלקים בבית יולדת, נרעצים לתוך ידי קומץ גללי עזים. כפי שאתם רואים אותי לא הייתי מן הטפלים-הנפלים. ההוא, שטטרתי לו לועז, אספמיה ראה, אלא מטבעי אני מרים יד. אומר אני: מוטב, שאעביר על מידותי, לפיכך משטים בי.

פעם אחת בחזירתי מבירב שמעתי כלב נובח. איני מתירא מפני כלבים. אלא אין רצוני בעסק עם כלב. עלול הוא להיות שוטה ואם נשך אותך, כל הרופאים שבעולם לא יעלו לך ארוכה. נו, ובכן פיזרתי רגלי. נותן אני עיני ורואה כל השוק כולו מתגלגל בצחוק. לא כלב נבח, אלא וולף-ליב גנב, עליו החלום. זו מניין לי? הרי נבח ככלבה ממש.

כיוון שהריחו העכברושים, שנוח לשטות בי, ניסה כל אחד מהם מולו:

— גימפל, קיסר בא לפראמפול.

— גימפל, בטורבין הלבנה נפלה.

— גימפל הולידה חולדה אוצר מצאה מאחורי בית-המרחץ.

ואני, גולם, האמנתי. שכן ראשית, הכול עלול להתארע, כמו שאמרו בפרקי אבות, שוב איני זוכר מאמר כצורתה, שנית, אנוס הייתי להאמין, אם כל הקהל כולו נטפל לו לאדם! אם ניסיתי לומר:

— א, אין זו אלא לשון הבאי.

התחילו שבועי-שברעות. הכול אש לזהט:

— כיצד? אין אתה מאמין לדבר זה? רואה אתה את פראמפול עיר, שכולה שקרנים?

מה היה לי לעשות? האמנתי ויבוסם להם להליצנים.

יתום הייתי. סבא שגידלני כבר הריח ריח קבר. קיצורם של דברים, נעשיתי שוליה של נחתום. נו, אל תשאלו, מה היה ש טומה לא היה שם. כל בתורה וכל בעולה, שבאה לאפות אגן מיני תרגימה או לייבש טגי פחיתים, ראתה חובה לעצמה לשטות בי לפחות פעם אחת:

— גימפל, יריד בשמים.

— גימפל, הרב ילד עגל לשבעה.

— פרה פרחה על גבי הגג והטילה ביצים של פליו.

פעם אחת בא בן-ישיבה אחד ליקח חדרה ואמר לי:

— אתה, גימפל, רודה במירדה ובחורץ ביאת המשיח. תחיית המתים.

— כיצד? — אני אומר — הרי לא נשתמע קול שופר.

אמר לי:

— חרש אתה?

והכל עונים אחרי אמן:

— שמענו, שמענו.

עם שהוא מדבר נכנסת רייצה הנרנית וקוראת בקולה הצרוד:

— גימפל, אביך ואמך קמו מקבריהם. הם מבקשים אותך.

מה לי לשקר? ידעתי וידעתי, שלא היו דברים מעולם. אבל מכל מקום, שיחת הבריות. לבשתי מקטרוני ויצאתי. שמא הן? מה אני מפסיד? נו, נו, עשו לי הילולה וחינגה! נדר נדרתי. שוב לא אאמין כלום. ושוב לא עלה יפה. בילבלו אותי. עד שלא מצאתי ידי ורגלי. הלכתי ובאתי אצל הרב ליהנות עצה ממנו. אמר לי:

— נאמר, מוטב לו לאדם להיקרא שוטה כל ימיו מלעישות שעה אחת רשע לפני המקום. אין אתה — הוא אומר — שוטה. הם השוטים. שכן המלבין פני חברו ברבים אין לו חלק לעולם הבא.

אף-על-פי-כן שיטתה בי בתו של הרב. ביציאתי מבית-דין אמרה לי:

— נשקת לכותל?

אמרתי לה:

— לאו. על שום מה?

אמרה לי:

— דין הוא: הנכנס אצל הרב מנשק לכותל.

נו, לדידי. נשקתי למזוזת הפתח. וכי זו עולה לי בדמים מרובים? והיא מילאה שחוק פיה. מעשה רב עשתה. שיטתה בו בגימפל.

כבר רציתי לצאת לעיר אחרת. אלא בינתיים התחילו משדכים אותי. משדכים? רצים אחרי. אוני בלו. המשודכת בעולה היתה. גבבו דעתי. שבתולה היא. חגרת היתה, שידלוגי, שהיא משימה עצמה כן. לשם נוי. ממזר היה לה. אמרו, שאחיה הקטן הוא. צעקתי:

— דבריהם דברים בטלים. לא אכנס לחופה עם זונה זו.

אמרו לי:

— אם מדבר אתה כך, עתיד אתה ליתן את הדין ולשלם קנס. שכן אתה מוציא לעז

על בת ישראל.

ראיתי, שלא אצא שלם בגופי מתחת ידיהם. אמרתי: זו כפרתי, אני הגבד ולא היא. אם נוח לה. ניתח לי. שנית. הרי אין אדם מת ואין בידו אלא טלית קטן שעליו. הלכתי ובאתי אצלה בביקתת-החומר שעל גבי החולות וכל הפמליה הלכה אחרי. משל לנוהג בדוב. מכל מקום משהגענו לבאר עמדו. נתיראו מפני עסק עם אלקה. פיה פה סיפיות. נכנסתי לפנים. כל הביקתה כולה של חדר אחד מחוסר רצפה. מכותל לכותל מתוחים חבלים ולבנים מתייבשים עליהם. היא עומדת יחפה על גבי עריבה ומכבסת לבנים. לבושה שמלונת של צמר-גפן. שתי צמות קלועות זרים משני צדי ראשה, דרך בת-ערלים, להבדיל. נשימתי ניטלה. דומה, כבר ידעה מי אני, שכן הציצה בי ואמרה:

— ברוך הבא! בא גולם ברגליו. טול כסא והיקפד (והיכבד) ושב.

סיפרתי לה הכל. לא העלמתי דבר.

— אמרי לי קושט דברי אמת. — אמרתי לה — אמת, בתולה את והבחור יחיאל מוזק

אחיק הוא? אל תשטי בי. — אני אומר, — יתום אני.

— אף אני יתומה — היא מחזירה לי חשובה — ומי שמשטה בכך ישתטו מעיו. אלא

אל תהא ק"ק סבורה, שנוחה אני לשטות בי. רוצה אני — היא אומרת — חמישים זהובים ופרנסת כלה. אם לאו, ישקוני באותו מקום... (היא ניבלה פיה).

אמרתי לה:

— הרי נדוניה הכלה נותנת ולא החתן.

אמרה לי:

— אל תעמוד עמי על המיקת. הן-הן, לא-לאו, לך למקום, שבאת משם.

סבור הייתי, שזה הצמח לא יעשה קמה. אלא אין ציבור עניים. נתנו לה כל מה שביקשה והכניסוני לחופה. בו בפרק היתה מגפת שילשול והעמידו את החופה בבית-הקברות אצל בית-הטהרה. בני החבורה שתו ושכרו. בשעת כתיבת הכתובה שומע אני הדיין שואל:

— הכלה גרושה היא או אלמנה?

— שתיהן כאחת. — משיבה הגבאית.

חשכו עיני, אלא מה יכולתי לעשות? לברוח מן החופה?

ניגנו וריקדו, זקנה אחת ריקדה לפני בחלה בידה. הבדחן הזכיר נשמות. תינוקות של בית רבם הטילו ברקנים, כמו בתשעה באב. מתנות־דרשה נשרו בשפע: דף־איטריות, עריבה, עביט, מטאטאים, תרודים, כל כלי־בית. נותן אני עיני ורואה: שני בחורים נושאים עריסת־תינוקות.

— עריסה על שום מה? — אני שואל.

אומרים לי:

— אל יהא לבך מיצר ודואג. נוחה. לא תזיק ותועיל.

ראיתי, ששיטו בי, אלא לאידך, מה הפסדתי? אמרתי: אשמור ואראה סופו של דבר, הרי אין עיר משוגעים.

ב

בלילה הלכתי ובאתי אצל מיטתה של אשתי, אלא לא הכניסה אותי.

— כיצד? — אני אומר — לכך נכנסנו לחופה?

אמרה לי:

— טמאה אני.

אמרתי לה:

— כיצד? הרי אתמול הוליכוך בכלי־זמר לטבילת מצות.

אמרה לי:

— לא הרי אתמול כהרי היום ולא הרי היום כהרי אתמול, אם לא נוחה לך, טול וצא.

קיצורם של דברים, שמרתי לה, לא יצאו ארבעה חדשים ופלוגית שלי מקשה לילד.

כל פראמפול כולה גוחכת. אלא מה יכולתי לעשות? הריהי מוטלת ביסורים, עוקרת את הכתלים.

— גימפל, — היא צועקת — דחוק לי העולם, מחול לי.

הבית נתמלא נשים, הרתיחו קדרות מים, כמו לטהרת מת, קולותיה בקעו רקיעים. הלכתי

לבית־המדרש לומר תהילים. יתר על כן לא היו צריכים בחירי הבחורים, אני עמדתי בקרן

זווית וביקשתי רחמים והם גיעגעו אחרי בראשם.

— אמור, אמור, — זירזוני — אין דיבור עושה עיבור.

פרחח אחד הושיט גבבה לפי: בהמה אכילתה קש וגבבה. חייכם, הדין היה עמו.

למזל טוב ילדה. וכן זכר ילדה. בליל־שבת עלה השמש על האלמימר, טפח על השולחן

והבריו:

— הנגיד ר' גימפל מזמין את כל הציבור לשלום זכר.

כל בית־המדרש כולו צחק. פני הלבנו, אלא מה יכולתי לעשות? הרי אני הוא בעל־הברית.

מחצה של עיר באה לביתי. לא היה מקום כדי סיכה. נשים הביאו אפונה מפולפלת ומן המיסבאה

נשתלחה חביזת בידה. אכלתי ושתיתי עם המסובים והם ברכוני בברכת מזל טוב. אחר־כך

היתה ברית־מילה וקראתי להרץ הנימול בשם אבי, עליו השלום.

כיוון שנפטרו הכול ואני נשתיירתי עם היולדת, הוציאה ראשה מן הוילון וקראה לי להמיטה.

— גימפל, — היא אומרת — מה לך דמו? ספיגה טעונה קום נטרפה לך בים?

— מה אומר ומה אדבר? — אני אומר — נאה קיימת בי, אילו ראתה אותי אמי בכך,

הריהי חזרת ונפטרת.

אמרה לי:

— מטורף אתה, אלא מה?

— כיצד — אני אומר — משטים באיש?

— מה לך? — היא שואלת — משוגע אתה לדבר אחד.

ראיתי, שצריכני לדבר עמה גלויות. אמרתי לה:

— וכי כך עושים ליתום? ממזר ילדת.

אמרה לי:

— הסח דעתך מן השטריות. בנך הוא.

— כיצד הוא בני, — אני טוען — אם ילדת אותו י"ז שבועות לאחר חתונה?

אמרה לי:

— בן שבעה הוא.

אמרתי לה:

— אין בן חמישה נעשה בן שבעה.

הרייתי פותחת ואומרת, שסבתה היתה לה וזו ילדה לחמישה חדשים והיא דומה לה כטיפת־מים לחברתה. היא נשבעת שבוע־שבועות, שיש בהן כדי להאמין לגור ביריד. לאמיתו של דבר, לא האמנתי; אלא למחר, כשהרציתי דברים לפני מלמד תינוקות, אמר לי, שדבר זה מובא בגמרא. אדם וחיה עלו למיטה שנים וירדו ארבעה.

גו, — הוא אומר — כל אשה הריה בת־בתה של חיה ובמה כושלת אלקה מחיה?
בין כך ובין כך דחו אותי בקנה. ולאידך, מי יודע? הרי אומרים, שישו לא היה לו אב כל עיקר.

כבר התחלתי שוכח צרתי. אהבתי את התינוק אהבה גדולה ויתירה והוא אף הוא אהב אותי. כיון שראה אותי התחיל מנענע בידונותיו שאטלהו. כשגעה בבכיה או נתעלע אין אדם יכול לשתקו חוץ ממני. לקחתי לו עיגול של עצם, כיפה רקומה זהב. כל שני וחמישי לחשו לו לחש מפני עין רעה. בו בפרק עברתי כשור לעול. תינוק בבית צרכי־בית מרובים. מה לי לשקר? אף אותה, את אלקה, לא שנאתי. היא חירפה וגידפה וקיללה אותי ואני עפר תחת כפות רגליה. כוחה וגבורתה! סקרה אותך בסיקור עינה. ניטלו חושיך. ופתח־פיה! היא ממטירה אש וגופרית והן מלאות חן. שפתים ישק. היא מחתכת מעריך ואחה מוטל על הכיריים ביסורי־יסורים ורוצה, שתוסיף לך, בחינת צלי. לעתות־ערב הבאתי לה, חוץ מפת־קיבר, חלה אחת, שאפיתי לשמה וכמה גלוסקות־פרג. עליה נעשיתי גנב וגנבתי מה שעלה ביד: כאן פרוסת עוגה וכאן ריקי, צימוק מכאן ושקד מכאן. אל תהא זו לי לגנאי: הייתי פותח חמין של שבת ומרציא רצועת בשר, פירור של פשטידה, ראש, רגל, חתיכת כרכשת, מה שמעלה היד. היא אכלה ויפתה ושמנה. כל ימות־החול לא לנתי בבית. בליל־שבת הייתי בא אצלה, אלא תמיד עילה מצאה. עתים צרובת תחת הלב, עתים דקירה בצד; פעמים תקפה שיהוק, פעמים חשה בראשה. ושאלות נשים! אל תשאלו עולם חשך בעדי. מוסיף עליהם אחיה, הממור, שגדל. הוא היכה אותי וכשב־יקשתי להשיב פתחה פיה עד שחשכו עיני. עשר פעמים ביום הטילה גט לרגלי. אחר במקומי היה בורח לסוף העולם; ואילו אני מטבעי מן הנעלבים ואינם עולבים. גו, מה אעשה? הקדוש־ברוך־הוא נתן לך גב, כתף ושן.

לילה אחד אירעה תקלה בנתומר: התנור נתפקע וכמעט שנפלה דליקה. והואיל ולא היתה לי עבודה הלכתי לביתי. אטעם, אני מהרהר בלבי, טעם שינה במיטה בימות־החול. לא רציתי להעיר את התינוק ונכנסתי בחשאי, על חרדי אצבעות רגלי. נכנס אני לביקתתי ושומע נחרה כפולה. אחת דקה ואחת מעין נחירה של שור שחוט. המעשה מיד לא נראה לי. אני הולך ובא אצל המיטה ועולם חשך בעדי: אצל אלקה מוטל איש. אחר במקומי היה עושה רעש ומחצה של עיר מתקהלת; ואילו אני אמרתי: למת אעיר את התינוק? אפרוה זה מה חטא? מילא, תורתי לנחתומר והטלתי עצמי על שקי־הקמח. עד דימדומי־שחרית לא יכולתי לעצום עין. קירטעתי כמוכה קדחת. דיי, אני מהרהר בלבי, להיות חמור. גימפל שוב לא יניח לשטות בו. טפשותו של גימפל אף היא יש לה גבול.

שחרית הלכתי ובאתי אצל הרב לשאול שאלת חכם. בעיירה נעשה רעש. מיד שלחו את השמש לקרוא לה. אשתי באה והתינוק על זרועותיה. ומה, סבורים אתם, עשתה? כפרה הכול. — מדעתו יצא. — היא אומרת. — לא ממנה ולא מקצתה אני יודעת.

גופו בה, היתרו בה, טפחו על השולחן והיא בשלה: עלילה מעלילים עליה. הקצבים והסייסים עמדו לצדה. שוליה של קצב הולך ובא אצלי ואומר לי:

— מפותק אתה אצלנו.

בינתיים געה התינוק בבכיה ונטנף. בבית־דין עמד ארון־הקודש והוציאוה.

אמרתי לו להרב:

— מה אעשה?

אמר לי:

— חייב אחת לגרשה מיד.
 — ואם לא תקבל גט? — אני שואל.
 — אמר לי:
 — תטילו לה בעל כרחיה.
 — אמרתי לו:
 — נוחה, רבנו, אעיין בדבר.
 — דבר זה אינו צריך עיון. — אמר הרב — אסור לך לדור עמה תחת קורה אחת.
 — וכשארצה לראות את התינוק? — אני שואל.
 — אין אתה צריך לראות את התינוק. — אמר הרב — תסתלק הזונה עם ממזריה.
 הוא מוציא פסק-דין, שאסור לי אפילו לעבור על אסקופתה. עולמית. כל ימי.
 ביום לא היה איכפת לי. מילא, נו, אני מהרהר בלבי, סוף מורסה לפיסה, ואילו בלילה, כשהייתי מוטל על השקים, נתדכדכה נפשי. תקפו עלי געגועים לה ולתינוק. ביקשתי לכעוס עליה, אלא זו צרתי: איני יכול לכעוס. ראשית, אני מהרהר בלבי, עשוי אדם, שתיכנס בו רוח שטות. וודאי רמז רמז לה אותו ריקה, או מתנה נתן לה ואשה שערותיה ארוכות ודעתה קצרה ובכן נתפתתה לו. שנית, אם היא כופרת כפירה גמורה שמא סמיות-עינים היתה כאן? עתים אדם רואה בבואה או אישון וכשהוא סומך — עורב פרח. אם כן הרי לקתה מידת-הדין. מתוך היראה הלב אני גועה בבכיה. ייבבתי עד שנתלחלה הקמת. למחר שחרית נכנסתי אצל הרב ואמרתי, שטעות היתה בידי. הרב כתב מה שכתב בנוצה של אווז והשיב, שישלח שאלה-תשובה. בינתיים אסור עלי קירוב לאשתו, אלא רשאי הייתי לשלוח לה עלידי שליח מעשית-נור ומעות לפרנסתה.

ג

יצאו תשעה חרשים עד שנתפשרו הרבנים ביניהם. מכתבים הלכו ומכתבים חזרו. לא ידעתי, שדבר כזה יש בו כדי ללמד תורה הרבה. בינתיים נתעברה אלקה וחזרה וילדה. בלידה זו ילדה בת. בשבת הלכתי לבית-הכנסת וברכתי את היולדת „מי שברך“. עליתי לתורה וקראתי לתינוקת בשם חמותי, עליה השלום. הריקים, היוצאים ונכנסים לנחתומי, היה להם ענין לדשדש בו בלשונם. כל פראמפול כולה נתכבדה בקלוגי. ואילו אני השויתי דעתי, מכאן ולהבא הריני מאמין לכל דבר. ואם אין אתה מאמין, מה הועלת? היום אינך מאמין באשתך, מחר לא תאמין באלוהי ישראל. כל יום ויום שלחתי לה עלידי שוליה ושכן הוא פת-קיבר, פת-חיטים, עתים הוספתי גלוסקה, חררה, כעכביצים וכשעלה בידי: פרוסת עוגה, חתיכת דובשנית, ריקה, פת הבאה בכיסוני, מה שנפל לידי. השוליה בחור טוב היה. לא פעם אחת הוסיף לה משלו. לשעבר היה מתגרה בי, קוטף חטמי, דוחף בצדי. ואילו משהתחיל יוצא ונכנס בביתי נעשה כרטיה למכת.

— גימפל, — הוא אומר — יש לך אשה טובה ושני תינוקות נאים. קונם אם ראוי אתה להם.

— מה אתה אומר לשיחת הבריות? — אני שואל אותו.
 — בני-אדם לשונם ארוכה והריהם פטיטים. — הוא משיב — תהא חש להם כלשלג של אשתקד.

יום אחד שלח הרב וקרא לי ואמר:
 — טובטח לך, גימפל, שטעית?
 — אומר אני:
 — וודאי, רבנו.
 — כיצד? — הוא אומר — הרי בעיניך ראית.
 — וודאי צל היתה. — אני אומר.
 — צל? — הוא שואל — צל של מה?
 — אני משיב:
 — צל של קורה.

— נה — הוא אומר — יכול אתה לחזור לביתך. הוזה מחזיק טובה להרב מיאנוב. רמב"ם נעלם מצא.

חטפתי ידו של הרב ונשקתי על גבה. תחילתי ביקשתי לרוץ מיד לביתי. אחר כך נמלכתי: מוטב, שאשוב למלאכתי ובלילה אלך לביתי. לא אמרתי דבר לאדם ואילו בלבי יום טוב. הריבות והנשים התגרו בי, כדרך כל יום. ואילו אני מהרהר בלבי: דברו כמה שלבכם חפץ, האמת צפה ועלתה כשמן על פני המים. אם הרמב"ם אומר מותר — מותר. בלילה, לאחר שכיסיתי את העיסה, שתהא תופחת, נטלתי חלקי בפת, מילאתי שקיק קמח יפה ויצאתי לילך לביתי. בשמים עמדה לבנה במילואה והכוכבים ניצנצו עד כדי אימה. אני מפסיע ולפני רץ על ארוך. הימים ימות-החורף ושלג חדש ירד. רציתי לומר, אלא כבר היה לילה בעיצומו והרי לא אעיר את בני-העיר. רציתי לצפצף, אלא נזכרתי, שאסור לצפצף בלילה, שכן ציפצוף קורא לשדים. והרי אני דמום ומפסיע מהירות בכל כוחי. כלבים בחצרות הגויים שומעים פסיעותי ונובחים עלי. ואילו אני מהרהר בלבי: חרצו לשון. אתם כלבים ואני אדם, בעל לאשה מהוגנת, אב לבנים נאים.

אני סומך לביתי ולבי מתחיל נוקפני כלבו של גולן. איני מפחד ואילו הלב: בוך, בוך... נו, אין אחר מעשה כלום. בחשאי אני מתיר את הנגר ונכנס. אלקה כבר ישנה. אני עומד ומסתכל בעריסה. התריסים מוגפים, אלא דרך הסדקים מאירה הלבנה. אני רואה פניה הקטנות של התינוקות ומיד היא מתחבבת עלי. כך, בבת אחת. כבר יכולתי לנשק כל עצמונותיה. אחר כך אני סומך למיטה. ומה, דרך משל, אני רואה? אלקה מוטלת במיטה ואצלה — השוליה. הלבנה כבתה בבת-ראש. עיני חשכו. ידי ורגלי מרתיתות. שיני זו לזו נוקשות. הכיכר נפל מידי. אשתי ננערת ושואלת:

— מי שם, הא?

— אני הוא. — אני מלמלם.

— גימפל? — היא שואלת — מה לך כאן? מותר לך?

— הרב התיר. — אני משיב ומקרע כבקדחת.

— שמע, גימפל, — הוא אומרת — צא לקיטונות ועיין על העז.

שכחתי לספר, שהיתה לנו עז. כיוון ששמעתי, שהעז אינה שלימה בגופה, יצאתי לחצר.

בריה טובה היתה. קשור הייתי בה כבאדם ממש.

ברגלים כושלות אני הולך ובא אצל הקיטונות ופותח את הפישפש. העז עומדת על ארבע רגליה. אני ממשמש בה, מושך בקרניה, נוגע בעטיניה. אין אני רואה שום רעה. וודאי מילאה כרסה סיב. אני מהרהר בלבי.

— לילה טוב, עוזנת, — אני אומר — היי בריאה ושלומה.

והבריה האילמת משיבה לי:

— מה-היה.

כאילו אמרה בלשון בני-אדם:

— יישר כוח.

אני חוזר ורואה, שהשוליה נתעלם מן העין.

— היכן — אני שואל — הבחור?

— איזה בחור? — מחזירה אשתי שאלה.

— כיצד? — אני אומר — השוליה. הרי עמו ישנת.

— מה שחלמתי הלילה הזה והלילה שלפניו — קוראת אשתי — יחול על ראשך ועל

נפשך. אין זו — היא אומרת — אלא רוח נכנס בך ומסמא עיניך — היא צועקת: נכסה, בן פקועה, קילק, צא מכאן, שכן אעשה רעש וכל פראמפול כולה תתקהל.

בבת-ראש קופץ אחיה מאחורי הכיריים ומטיח באגרופו במפרקתי. סבור הייתי, ששיבר מפרקתי. הבנת, שמשוהו בי שלא כשורה ואמרתי לה:

— אל תעשי חוכה וטלולה. אין אני חסר — אני אומר — אלא שיצא עלי שם, שיש

לי עסק עם החיצונים. אדם לא יגע במעשי-תגורר.

קיצורם של דברים, בקושי הנחתי דעתה.

— נו, סוף דבר, — היא אומרת — עלה למיטה ויבוא עליך.
 למחר הטיתי את השוליה לסדר.
 — שמע, — אני אומר — כך וכך. מה אתה אומר?
 הוא מסתכל בי כאילו נפילתי מן הגג.
 — חייך, — הוא אומר — היכנס אצל רופא או אצל עממית זקנה. חוששני, — הוא
 אומר — שמחוך חסר משהו. אלא תהא כפרתי. לא אספר לנפש אחת. שי"ן פתוחה.
 והדברים בהוויתם.
 כדי לקצר במקום שצריך אריכות: שרוי הייתי עם אשתי למעלה מעשרים שנה. ששה
 ילדה לי: ארבע בנות ושני בנים. במשך הזמן היו כל מיני מעשים, אלא לא ראיתי ולא
 שמעתי. האמנתי ולא עוד.
 פעם אחת אמר לי הרב:
 — אם מאמין אתה, אשריך וטוב לך. כתוב: וצדיק באמונתו יחיה.
 בבת-ראש חלתה אשתי. תחילתה בדבר מועט, כיב על הדר. אלא דומה כלו ימיה. הן-
 בית הוצאתי עליה. שכחתי לומר, שבו בפרק היה לי נחתומר משלי ובפראמפול כבר הייתי
 מחוזק אמיד. כל יום ויום נכנס אצלי הרופא. כל מקום, שיש בו מכשפה, הביאוה אצלי. „פסלך“,
 העמידו עלוקות, קרני-אומן, אף הביאו רופא מלובלין. אלא כבר היה לאחר זמן. קודם מיתתה
 קראה לי למיטתה ואמרה לי:
 — גימפל, מחול לי.
 אמרתי לה:
 — מה יש לי למחול לך? אשה נאמנה היית.
 אמרה לי:
 — אוי ווי, גימפל, הטעיתך מגונות, כל השנים. רצוני לבוא טהורה לסני המקום. יהא
 ידוע לך, הבנים לא שלך הם.
 אילו הטיחו במטיל ברזל על ראשי, לא הייתי מתבלבל כדרך שנתבלבלתי מדבריה.
 — של מי הם? — אני שואל.
 — איני יודעת. — היא אומרת — הרבה היו. אלא הבנים לא שלך הם:
 ותוך כדי דיבור היא מפשילה ראשה, מגלגלת עיניה ואין אלקה. על שפתותיה החיוורות
 נשתייר חיוך. דומה עלי במיתתה היא אומרת:
 — הטעיתי את גימפל. זו היתה תכלית ימי הכרותים...

ד

לילה אחד, לאחר שבעה, כשהייתי מוטל על השקים ומתנמנם, בא אצלי אותו בעל דבר,
 יצר הרע בכבודו ובעצמו, ואמר לי:
 — גימפל, מה לך ישן?
 אמרתי לו:
 — ומה אעשה? אוכל לביבות?
 אמר לי:
 — אם כל העולם מטעה אותך, קום והטעה את העולם.
 אמרתי לו:
 — כיצד יכולני להטעות עולם?
 אמר לי:
 — כל יום ויום מלא עביט מירגלים ובלילה הטל לתוך העיסה.
 אמרתי לו:
 — ועולם הבא מה עליו?
 אמר לי:
 — אין עולם הבא. שיטו בך.
 — נו, — אני אומר — ובורא עולם יש?

אמר לי:

— אף תא-אין.

— אם כן, — אני אומר — מה יש?

אמר לי:

— סין עמוק.

הוא עומד לעיני אותו בעל דבר: זקקן של תיש, שינים ארוכות וזנב. כיוון ששמעתי דיבורים כגון אלו יוצאים מפיו, ביקשתי לתפסו בזנבו, אלא נתגלגלתי מעל שקי-הקמח וכמעט ששיברתי צלע מצלעותי. אותה שעה היה לי לעשות צרכי וכאן ראיתי את העיסה הגדולה והיא מתחננת ממש: עשה אותו מעשה. קיצורם של דברים, נתפתיתי. עם דימדומי-שחרית בא השוליה, גבלנו את הכיכרות, בזקנו קצח והכנסנום לתנור. אחר-כך הלך השוליה ואני ישבתי בשקע אצל התנור, על גל של סמרטוטים. נו, — אני מהרהר בלבי — נקמת, גימפל, כל העלבונות והבויונות. בחוץ פוצץ הכפור ואילו כאן חמימה. פני לזהות, אני כופף ראשי ומתנמנם.

כיוון שנתנמנמתי באה אלקה בחלום, לבושה תכריכים, וקודאת:

— מה עשית, גימפל?

אמרתי לה:

— הכול בעטייך.

אמרה לי:

— אי לך, תם, אם אלקה אינה נאמנת, הכול שקר? אף אני לא הטעיתי אלא את עצמי.

נפרעים ממני הכול, גימפל. אין שם וותרנות!

מסתכל אני בפניה: שחורות כשולי קדרה. מיד גנערתי. שעה ארוכה ישבתי דמום. הרגשתי, שהכול בכף מאזניים. פסיעה אחת — ואין לי חלק לעולם הבא. אלא המקום היה בעזרי. חטפתי את המידרה, רדיתי כל הכיכרות, הוצאתים לחצר והתחלתי חופר בור באדמה הקפואה. בינתיים חזר השוליה.

— פטרוך, — הוא אומר — מהו עושה?

ופניו מתווירות כפני מת.

— הכול כשורה. — אני אומר.

וקובר לעיניו כל מלוא התנור.

אחר-כך הלכתי לביתי, הוצאתי מן המוצנע תבילת שטרי-מדינה וחלקתי בין הבנים.

— הלילה — אני אומר — ראיתי את אמכם. עולם חשך בעדה.

הם תהו ותמהו, עד שלא יכלו לפתוח פה.

— היו שלום — אני אומר להם — ושכחו, שהיה גימפל בעולם.

אני לובש מקטרני, נועל מגפי, נוטל תיק-הטלית ביד אחת, מקלי בידי השניה ונושק

את המזוזה. כשראו אותי הבריות ברחובות של עיר תהו ותמהו.

— לאן אתה הולך? — הם שואלים אותי.

ואני מחזיר להם תשובה:

— אני יוצא לעולם.

וכך יצאתי מפראמפול.

חזרתי על המדינה וטובים לא עזבוני. יצאו שנים ונכנסו שנים. הזקנתי וראשי הלבין. הרבה מעשיות שמעתי, שקרים הרבה ובדותות, אלא כל זמן שהזקנתי ראיתי, שאין שקר כל עיקר. אם לא היה מעשה בחקיץ, היה בחלום; אם לא אירע לחילק, אירע לבילק. אם לא היום, הרי למחר, לשנה הבאה ואפילו למאה שנה. למה נפקא מינה? לא פעם אחת כששמעתי מעשה שהיה אמרתי בלבי: זה אי-אפשר. לא יצאה שנה, שתי שנים ואני שומע אותו מעשה היה אישם ואפילו בדוטה יש בה ממש. מפני מה בודה זה בדוטה זו וזה בדוטה זו?

הואיל ואני חוזר על הפתחים ואוכל על שולחן אחרים, צריכני לספר תכופות מעשיות, דברים שלא באו לעולם, מעשה בשד, ברוח, במכשף, בטחנה של רוח, בעורב פרת. הפעוטות רודפים אחרי:

— סבא, ספר מעשה.

עתים הם אומרים לי מה אספר ואני נענה להם. מה איכפת לי?
פעם אחת אמר לי פעוט אחד:
— סבא, הכול מעשה אחד.

חייכם, הדין היה עמו, עם אותו חצוף.

והוא הדין לחלומות. זה זמן וזמנים, שיצאתי מפראמפול וכל אימת שאני מתנמנם — שוב אני שם. ואת מי, סבורים אתם, אני רואה? את אלקה. היא עומדת על גבי עריבת הלבנים, כמו ביום הראשון להיכרתנו. אלא פניה מזהירות, עיניה מאירות, כעיני צדקנית, והיא מדברת לי דברים מופלאים. כיוון שאני ננער הריני שוכח הכול, אלא לפי שעה טוב לי, היא מתרצת לי כל הקושיות ויוצא, שהכול כשורה. אני בוכה ומתחנן לה:

— טליני עמד.

והיא מנחמת אותי:

— הארך רוח, גימפל. אותו יום יצא מכלל רחוק ונכנס לכלל קרוב.

עתים היא מחבקת ומנשקת לי, בוכה על פני וכשאני ננער הריני מרגיש בשפתותיה ובטעם המלוח של דמעותיה.

וודאי, עולם הזה עולם של שקר, אלא הריהו פסיעה אחת לעולם האמת. בפתח ההקדש, שאני מוטל בו, עומד דף־הטהרה. הקברן הכין את המעדר. הקבר שומר לי, התולעים רעבים. התכריכים מונחים בתרמילי. קבצן אחר שומר לחבילת־הקש שלי. אמירצשם, לכשתבוא השעה אלך לשם בשמחה. שם הכול אמת, בלא פתלתלות, בלי ליצנות ורמאות. ברוך המקום, ברוך הוא, שם אפילו את גימפל לא יטעו.

